

נר לשולחן שבת

פרשת חקת

גליון 657 תשע"ט

לע"נ מרת תקוה לוטה פלס
ב"ר שמואל ע"ה
נלב"ע ד' תמוז תשס"ג

זאת התורה

"וישלח משה לרגל את יעזר". (כ"א ל"ב)

אמר מרן הרב מפוניבז': ידוע המדרש (חקת י"ט) 'בשעה שמושה עלה למרום, שמע את הקב"ה עוסק בפרשת פרה אדומה, ואומר הלכה בשם אומרה 'רבי אליעזר אומר עגלה בת שנתה ...' נשאלת השאלה, בדיוק הקב"ה לומד הלכה של תנא שלא נפסקה הלכה כמותו?! מדוע דווקא הלכה זו רצה שמושה ישמע? הסביר הרב מפוניבז': 'הקב"ה רצה להראות בזה למשה רבינו שתורה זו לא רק הלכה - עצם לימוד התורה זו מצות התורה!' (נר לשולחן שבת" - יש"כ להרה"ח הרב משה קנר שליט"א)

"זאת התורה אדם כי ימות באהל"... (י"ט י"ד)

סיפר האדמו"ר רבי אברהם מסלונים: בזמן שיסד בטבריה את בית ספר "בית יעקב" הראשון שהוקם בארץ מחוץ לירושלים. עמד מאחורי דלת הכיתה, והקשיב לשיעור "ביאורי תפילה" של מורה חדשה שנשלחה אליו מגרמניה, במטרה לתהות על קנקנה. המורה הסבירה לילדות את הקטע בסידור "קדש את שמך על מקדישי שמך", והבהירה להן שיש שתי דרכים לקדש את ה'. יש המחרף את נפשו למות על קידוש ה', ויש המקדש את ה' בהליכות חייו, בהתנהגותו ובכל מעשיו ביום יום.

ובכן אמרה: אם אנו מבקשים מהקב"ה שיקדש את שמו על מקדישיו, משמע שמדובר באנשים חיים, ואם כן בלי ספק הכוונה פה למקדישי שמו בחייהם ולא במותם.

סיכם האדמו"ר: "כיון ששמעתי הסבר זה, ידעתי בבירור כי זו המורה שתחנך את הבנות ברוח האמיתית של "בית יעקב"!"

(ניב המורה" שבט תשס"ג - הרב אהרן סורסקי שליט"א)

"זאת התורה אדם כי ימות" - תרתי משמע...

סיפר הגאון רבי עזרא עטייה: בזמנו היה בעיר חלב איש ירא שמים בשם רבי אהרן, שהיה סוחר באבנים טובות ומרגליות. ר' אהרן קבע עיתים לתורה. בכל יום אחר שחרית למד "חק לישראל" בעיון, ואחר כך "שולחן ערוך" ונושאי כליו בעיון. כשחזר לביתו לאכול ארוחת בוקר, השעה כבר היתה מאוחרת. כאשר אשתו היתה מעירה על שהוא הולך לחנותו בשעת צהריים כמעט, ומאין יתפרנסו. היה משיב לה כי הוא בוטח בה', שבזכות התורה ה' יפרנסם בכבוד ובנחת, כך נהג שנים ולא זו ממנהגו.

יום אחד, בהגיעו לחנותו רואה ערבי מהעיר חברון רובץ ליד החנות. שאלו לחפצו, השיבו: "פתח את החנות ואומר לך".

נכנסו, הערבי סגר את הדלת אחריו ונעל אותה. ר' מרדכי נפחד, מה זומם הערבי לעשות עמו... הערבי הוריד את התרבוש מעל ראשו, הפכו והתחיל לפרום את הבטנה, והוציא יהלום גדול ומרשים. "בכמה אתה מעריך את היהלום?" שאל הערבי.

ר' אהרן התבונן היטב, ואמר: "זה יהלום ששווה הון. לי אין סכומים כאלה, אתעניין אצל עשירי העיר אם יחפצו לקנותו".

אמר לו הערבי: "אני מתאכסן במלון פאלאס, ומצפה שתחזיר לי תשובה בהקדם". החזיר הערבי את היהלום לתרבוש, והלך לו.

למחרת, לאחר שר' אהרן גמר את קביעותו בלימוד, עבר ליד מלון פאלאס, ראה התקהלות בפתח המלון. שאל לפשר הדבר. השיבוהו: "ערבי אחד בא מפלסטין, והתאכסן כאן כשבוע, אכל, שתה, שבע ודשן, ולא שילם... והנה אמש קיבל התקף לב ומת".

בעל המלון הגיש תלונה במשטרה, וקצין המשטרה בא לכאן לערוך מכירה פומבית לחפציו של אותו ערבי, כדי לסלק את חובו למלון. עמד ר' אהרן משתאה, לדעת אם ה' יצליח דרכו...

התחיל הקצין במכירה. כשהכריז על התרבוש, קרא ר' אהרן: 'עשר בישליק', התמודד ר' אהרן וזכה בתרבוש בעשרים בישליק.

לקחו, הוציא את היהלום, והתעשר עושר רב. (ענף עץ אבות")

חלק ניכר מן הרבנים שכיחנו בלונדון לפני שמונים שנים היו בורים גדולים בידיעת התורה.

פעם באה השמועה אל הגאון רבי יחזקאל אברמסקי כי רב מסויים דרש בשבת: בדבריו עמד על כך שבזמן כל כך קצר מדורו של משה עד דורו של יהושע - כבר נתמעטו הלבבות ונחלשה האמונה. שהרי מצינו שיהושע שלח מרגלים לפני כיבוש יריחו, בעוד שמושה רבינו לפני המלחמה עם סיחון ועוג לא נזקק כלל לפעולות מסוג זה, כי היה בטוח לגמרי בתשועת ה'...

אחרי מספר ימים פגש רבי יחזקאל אברמסקי באקראי עם רב זה והעיר לו: 'בוודאי השעה היתה משחקת לך בעת דרשתך... שקלה המאזינים שלך קיים בהידור את מה שכתוב בספרים הקדושים "שינה בשבת תענוג".'

אחרת היו פניך מסמיקות מרוב בושה, כאשר אחד מן השומעים היה קם על רגליו ושואל, האמנם?! וכי לא קראנו בחומש שמושה שלח מרגלים, וכי לא כתוב מפורש בפרשת חקת "וישלח משה לרגל את יעזר"!!

(עפי"י "מלך ביפיו")

"דרך המלך נלך, לא נטה ימין ושמאל"... (אדום, סיחון)

הנסיעות לצאנז אל הרבי ה"דברי חיים" גם לאחר המצאת הרכבת היו בעגלה. אף שבעיירות הסמוכות כבר נתקנו מסילות ברזל, מסילת הברזל לא עברה דרך העיר צאנז, החסידים נאלצו לנסוע ברכבת אל העיר בוכניה ומשם בעגלה היו נוסעים ובאים לצאנז.

בשנת תר"ה החליטה הממשלה להניח מסילת רכבת שתעבור דרך צאנז. וחסידים ברניה יגילו, שעל ידי זה יוכלו בנקל להגיע להסתופף בצל קודשו של ה"דברי חיים".

אך למרבה ההפתעה ה"דברי חיים" התנגד נמרצות שמסילת הרכבת תעבור דרך צאנז. ואמר בהצביעו על כך ידו: "שערות יצמחו פה, אם תהיה מסילת הברזל פה בצאנז בימי חיות!"

כמה טעמים נאמרו לבאר פשר התנגדותו של רבינו בזה. אמרו כי כך פריז תתקרב לצאנז. המהירות בה נוסעים ברכבת תביא את טומאת האופנה לגלילותינו.

עוד טעם אמרו: הרכבת הגיעה עד העיירות הסמוכות. שם היו החסידים שוכרים בעלי עגלות לנסוע אל צאנז. כאשר נודע שבכוונת הממשלה להעביר מסילות ברזל גם בצאנז, התאוננו הם בפני רבינו על קיפוח מטה לחמם והבטיחם שהיא לא תצלה. אכן, מלאכת הקמת מסילת הברזל לעיר צאנז התעכבה ונדחתה שוב ושוב. לבסוף נגמרה רק לאחר פטירת ה"דברי חיים".

ביום ההילולא הראשון כבר נסעו אלפי החסידים ברכבת לצאנז!

המהנדס הראשי לא יצא נקי. לאחר מספר שנים איבד עצמו לדעת. וזהו הסיפור: ממשלת אוסטריה הודיעה כי אם יצטרפו להעביר את מסילת הרכבת דרך שדות, יפצו את בעלי השדות בעין יפה. נתחכמו בעלי השדות לתת שוחד למהנדס משרטט מסלול הרכבת, שיעביר את המסילה דרך שדותיהם. אכן הוא נתרצה לפלוני ולאמוני ויט הדרך מפה לשם ומשם לפה, ימין ושמאל... להרבות הון תועפות ממעות השוחד. התחלק עימם בכספי הפיצויים. ובכן נתארכה הדרך הרבה ונעשתה עקלתון...

לימים, כאשר נודע לממשלה את שעשה אותו מהנדס, הזמינוהו לבית משפט כדי להעמידו לדין, אך הוא שם קץ לחייו. (עץ חיים" חוברת ל"א - מעט מתוך מאמר ארוך ויפה של הרה"ח רבי ח"ש לרנר)

"פרה אדומה זו מלכות רומי". (פסיקתא) כשם שפרה אדומה מטרתה טמאים ומטמאת טהורים, כך גם מלכות אדום. יש שבעקבות הרדיפות מתעורר ברחוקים הרגש היהודי וחוזרים לעם ישראל. ויש שע"י הרשעות העטופה כפפות משי שורפת נשמות והיא מטמאת טהורים... ("גלילי היב")

זכר ל"באר מרים" חוץ ממוצאי שבת

"מנהג לשפוך כל המים שאובין שבשכונת המת". (י"ד של"ט ה)

הפוסקים הביאו מספר טעמים למנהג הזה

התשב"ץ כתב דכשמתה מרים הנביאה פסק הבאר, ובוזה אנו מרמזים כי גם הנפטר היה חשוב, ובדין הוא שהמים יפסקו בשבילו, כדברי הפסוק "ותמת שם מרים ותקבר שם, ולא היה מים לעדה".
(הביאו "באר הגולה" של"ט ועיין "פנים יפות")

והמהרי"ל כתב, שאין זה חובה, והטעם שידעו כולם שיש פה מקרה מוות ולא יצטרכו להודיע בפה, ויהא 'מוציא דיבה'. (ש"ך)

מלאך המוות מפיל טיפת דם המוות במים. (כלבו ש"ך וט"ז שם)

הכהנים ידעו להזהר מטומאה. (מהרד"א ס' ברכות ועיין מעב"י טעמים רוחניים)

כאשר הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן, ראש ישיבת פוניבז' נפטר בדירתו בבנין הישיבה. שלח הגאון רבי אלעזר מנחם שך, ראש הישיבה, לשאול את הגאון רבי שמואל הלוי וואזנר, רבה של שכונת "זכרון מאיר", האם צריך לשפוך את המים בישיבה?

השיבו הרב וואזנר: 'לא!' שלח הרב שך לשאול: 'מה הטעם?' אמר הרב וואזנר: "אמנם רב לא צריך אף פעם לנמק את תשובתו! אך הפעם מפאת כבודו אסביר: להלכה נפסק שאין לשפוך מים שלנו" בגלל מת ש"שומר מצוה לא ידע דבר רע" כי הם מים שנועדו למצות בפסח (או"ח תנ"א א'), כמו כן מים בישיבה הם מים של מצוה ואין לשופכם!" (נר לשולחן שבת" מהגאון ר' משה שטיין שליט"א)

למעשה, היום המנהג הוא שלא לשפוך מים בבנינים הסמוכים, ואפילו לא בכל הבנין של הנפטר, אלא אך ורק בדירות הסמוכות (מפסקי בית הוראה של הגאון הרב וואזנר) לדירתו.

אהל של יונים - בהלווייתו של הגאון רבי אברהם אבא חזן, מיקירי קרית דירושלים היה דבר פלא. בעת הכנסתו לקבר ע"י אנשי ה"חברא קדישא" הגיעו עשרות יונים, נעמדו מעליהם וסוככו בכנפיהם עד שגמרו להטמינו בעפר ואז עפו. (שנת תשל"ה - "הר ציון")

"**הפשט את אהרן את בגדיו והלבשתם את אלעזר**". אמרו, היאך משה יכול להפשיט את אהרן כסדרן והלא העליונים הם העליונים לעולם והתחתונים הם התחתונים לעולם?! אלא מעשה ניסים עשה לו ה' במיתתו יותר מבחיו! (רמב"ן כ"ז)

מתנדבי עזרה ראשונה שמעירים אותם באמצע הלילה וכל עיכוב אפילו רגע עלול להיות גורלי. מותר להם להחליף את בגדי השניה ואי אפשר לחייבם למהר ולנסוע, כיון שלא יעמדו בכך כיון שזה תפקידו בכל שעה וזה נסיון שקשה לעמוד בו.

דומה הדבר למה שמואב (סנהדרין ע"ד) שהמזיק בדרך הצלת נפש פטור, אף שהיה מקום לחייבו, שהרי אדם מועד לעולם. אפילו הכי נפסק, שרופא אומן שריפא והזיק בשוגג פטור, מפני תיקון העולם, כדי שיהא רופא מצוי לרפאות. וכן מצינו שהיוצאים להציל יש להם אלפיים אמה (ר"ה כ"ג), וחוזרים למקומם (עירובין מד'). גם יתכן שעל ידי זה לא יטפל בחולה בישב דעת מספיק, כיון שטרוד בעצמו.

"גשר החיים" פסק שרופא המצוי אצל החולה בשעת יציאת נשמה לא יקרע את בגדיו! (הגאון רבי יוסף שלום אלישיב: מוריה" גליון רנ"ג-ד)

נסיים בטוב - הפירוש הבא הוא גם מאיר וגם שמחה!

"והיה אם נשך הנחש את איש והביט אל נחש הנחשת וחיי". (כ"א ט)
ביאר ה"משך חכמה": בעצם היה צריך להיות כתוב 'ויהי' - לשון צער ולא 'והיה', שהוא לשון שמחה, הלא נשך אותו נחש!?

תשובה: כיון שהקב"ה הבטיח שכל הנשוך וראה אותו חי, לכן מי שהיה חולה מחלה טבעית וקרוב למוות, אם נשכו נחש והיה מביט אל נחש הנחשת, היה מתרפא מנשיכת הנחש וממחלתו כאחת. אדם זה היה שש ושמוח בנשיכת הנחש, שהרי על ידי זה נתרפא ממחלתו, לפיכך נאמר 'והיה' לשון שמחה! (שם)

הלכות רבות יש במנהג זה: מה גודל "שכונת המת". מה הדין אם בישלו או אפו בהם. כשבירך עליהם. מאכלי שבת. כשיש אורחים. מים שלא בכלי. השתנו המים. בשבת ובחג. בפסח. מים שלנו. האם דין זה נאמר גם בנהרג, נפל, גוי. מי סודה ועוד. (נו"כ ושו"תים)

בתשב"ץ הביא מעשה נורא, שראה אחד ששתה מהמים שהיו בבית המת בשעת הפטירה. כשראה זאת החכם גער בו שלא לשתות מהם, ולאחר שעה קלה יצאה נשמתו של השותה...

שאלו לחכם - מה ראית שגערת בו? והשיב: "ראיתי את מלאך המוות שניקה את סכיניו במים שהיו באותו הבית לאחר פטירת המת".
(באר היטב" שם ה' והביאו הש"ך)

ותמנהי על כמה שמחמירים בזה הרבה ... ומה יעשו הערים הגדולות שבחצרות גרים מאות משפחות?! ומה יעשה העני בחורף, שבקושי ניתן להשיג מים?! לזה נראה לעניות דעתי להקל הרבה וכן ראיתי מגדולי הוראה. בזמן החורף כשהמים מכוסים בקרח יש להקל. בשבת ויום טוב אין לשפוך כלל, וכל מים שהם למצוה, שומר מצוה לא ידע רע.
(ערוה"ש שם ט')

כיום, שהמים לא נשפכים החוצה מהבתים, אלא דרך צינור הביוב, מה מקום לשפיכת המים?! הרי אין השכנים רואים את שפיכת המים ואין בכך הודעה לרבים?! מכל מקום אין להקל בדבר שכבר נתקבל למנהג בכל תפוצות ישראל! ("גשר החיים" א' ג')

הטעם שאין שופכים מים בשבת: לטעם הראשון, שלא יתעצבו הרוואים ויתבטלו מעונג שבת. ולטעם השני, בשבת אינו משפשף סכיניו במימי ישראל.
(שו"ת "שמש צדקה" י"ד ל"ו - הובא בפת"ש)

שמעתי מרבותי, שבכלל "ויברך אלוקים את יום השביעי ויקדשהו", שציווה הקב"ה למלאכים לוקחי נפשות שלא יכלכו מימי ישראל ביום השבת! הקב"ה אינו נותן רשות בשבת למלאכים לסכן את ישראל!
(שו"ת "שמש צדקה" י"ד ל"ו)

בשבת אין חרון אף של מלאך המות חמור כמו בחול! ("חכמת שלמה")

בספר "ברכי יוסף" החמיר מאד בסכנה זו. ואני אומר כל דקפיד קפידא בהדיה, ובמופלא ממני בל אדרוש.
(תשובה מאהבה")